

5. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи / Л.Г. Подоляк. – К. : Просвіта, 2004. – С.135-136.
6. Психология человека от рождения до смерти. Психологический атлас человека / Под ред. А.А. Реана. – СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2007. – 651 с.
7. Чала О.А. Специфіка мотивації майбутньої професійної діяльності студентів педагогічного університету / О.А. Чала // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. / Ін-т психології ім. Г. Костюка АПН України / за ред. С. Максименка. – К. : Логос, 2008. – Т.7, вип.15. – С. 305-309.

The issues of forming of motivational readiness of future teachers are in-process examined to professional activity. The analysis of results of complex research of dynamics of the professionally directed motivation of students of the pedagogical university is carried out on the stage of the vocational training.

Keywords: the professional activity, the pedagogical orientation, the vocational training, the motivation of the choice of profession, the motivation of the vocational training.

Отримано: 7.02.2010

УДК 152.32

Х.І.Турецька

Особливості особистісної ідентичності користувачів інтернету як чинник Інтернет-адикції

У статті проаналізовано результати емпіричного дослідження особливостей особистісної ідентичності користувачів Інтернету та виявлено специфіку особистісної ідентичності як чинника схильності до Інтернет-залежності. Також наведені характеристики когнітивного, афективного, часового, міжособистісного, діяльнісного та ціннісного аспектів особистісної ідентичності, схильних до Інтернет-залежності осіб.

Ключові слова: Інтернет-залежність, особистісна ідентичність, дифузія ідентичності.

В статье проанализированы результаты эмпирического исследования особенностей личностной идентичности пользователей Интернета и

выявлена специфика личностной идентичности как фактора пред-расположенности к Интернет-зависимости. Также приведены характеристики когнитивного, аффективного, часового, межличностного, деятельностного и ценностного аспектов личностной идентичности склонных к Интернет-зависимости.

Ключевые слова: Интернет-зависимость, личностная идентичность, диффузия идентичности.

Унікальність Інтернету як нової реальності полягає в тому, що, завдяки заданим у ній умовам, вона надає особистості практично безмежні можливості для самовираження та самовизначення. Адже, у віртуальному середовищі, завдяки анонімності та фізичній непередставленості користувачів, відсутні жорсткі рамки категоризації за віком, статтю, соціальним становищем, національністю. Проте, така ситуація повної невизначеності, розмитості виступає фруструючою для особи, а отже, проблема особистісної ідентичності, питання “Хто Я?” постає перед нею з новою силою. В результаті, можна стверджувати, що Інтернет – не тільки інформаційне, а і “самоідентифікаційне” середовище. Причому, ймовірно, саме можливість створювати віртуальну ідентичність, котра компенсує дифузність, неінтегрованість ідентичності реальної, виступає одним із визначальних чинників Інтернет-залежності.

Тому метою даного дослідження є здійснити емпіричне дослідження особливостей особистісної ідентичності користувачів Інтернету, схильних до Інтернет-залежності.

На основі виділених у результаті теоретичного аналізу [3] критеріїв особистісної ідентичності були підібрані методики для її емпіричного дослідження.

Таблиця 1
Методики дослідження особистісної ідентичності

Критерій	Характеристики	Методики та шкали
<i>когнітивний критерій</i>	чітка, інтегрована система уявленень людини про саму себе, здатність до рефлексії свого «Я»	Шкала ясності Я-концепції Шкала саморозуміння (опитувальник самоставлення) Методика особистісного диференціала
<i>афективний критерій</i>	переживання власного Я, як стрижня, що інтегрує і організовує особистість, самоприйняття, самоповага, адекватна самооцінка	Тест-опитувальник самоставлення Століна. Шкала внутрішньої конфліктності (МДС)

часовий критерій	інтеграція Я-концепції в часі, переживання цілісності свого Я у часовому континуумі минулого, теперішнього та майбутнього	Шкала орієнтації в часі (САМОАЛ)
міжособистісний критерій	здатність до встановлення емпатичних, неексплуатуючих міжособистісних стосунків, інтимності	Методика діагностики рівня емпатичних здібностей В. В. Бойко Шкали уявлення про сприйняття себе іншими та очікування позитивного ставлення інших (опитувальник самоставлення)
діяльнісний критерій	наявність професійного самовизначення, здатність до ефективної діяльності	ТЕСТ СМИСЛОЖИТТЄВИХ ОРІЄНТАЦІЙ (СЖО)
ціннісний критерій	встановлена система цінностей та авторитетів	

Також виділені симптоми Інтернет-залежності та підібрані методики для її діагностики.

Таблиця 2

Методики дослідження схильності до Інтернет-залежності

Симптоми	Характеристика	Методики та шкали
поведінкові симптоми	потреба проводити в Інтернеті все більше часу; фізичні, соціальні, професійні, психологічні проблеми, внаслідок Інтернет-активності; невдалі спроби контролювати Інтернет-активність та "синдром відміни"	Опитувальник Інтернет-залежності К.Янг
когнітивні симптоми	дисфункційні переконання в тому, що цінність власної особистості, комфортне самопочуття та встановлення міжособистісних стосунків можливе виключно в Інтернеті	Опитувальник настановлень стосовно Інтернету
афективні симптоми	тривога, депресія, роздратування, що виникає при вимушеному обмеженні Інтернет-активності, Інтернет використовується з метою редукції негативних переживань	Опитувальник настановлень стосовно Інтернету

У дослідженні взяло участь 606 осіб, із них – 274 чоловіки та 332 жінки. Середній вік досліджуваних склав 22,1 роки.

Таблиця 3

Віковий та статевий склад групи досліджуваних

Вікова група	Кількість досліджуваних	Частка загальної групи, %	Чоловіки	Частка даної вікової групи, %	Жінки	Частка даної вікової групи, %
13-15	15	2,47	10	66,67	5	33,33
16-21	369	60,89	146	39,567	223	60,433
22-25	94	15,51	46	48,94	48	51,06
26-40	112	18,48	64	57,14	48	42,86
41-55	16	2,64	8	50	8	50
	606		274	45,21	332	54,79

З метою найбільш оптимального розбиття на підгрупи загальної групи досліджуваних використано метод К-середніх, що утворює задану кількість кластерів, котрі розміщені на максимальних відстанях один від одного, шляхом мінімізації відмінностей усередині кластерів та максимізації відмінностей між кластерами.

В ході кластерного аналізу було виділено 3 кластери (у першому – 252, у другому – 221 та у третьому – 131 особа):

У перший кластер увійшли результати досліджуваних, котрі характеризуються середнім рівнем вираженості симптомів Інтернет-залежності та середніми показниками за критеріями особистісної ідентичності.

У другий кластер увійшли результати досліджуваних із найнижчими показниками за Інтернет-залежністю та найвищими за ознаками інтегрованості особистісної ідентичності – даний кластер отримав назву "несхильність до Інтернет-залежності на базі інтегрованої ідентичності".

Третій кластер характеризується найвищими показниками за симптомами Інтернет-залежності та найнижчим рівнем інтеграції особистісної ідентичності – та отримав назву "схильність до Інтернет-залежності на базі дифузної ідентичності".

Також було проаналізовано статистично значимі відмінності між даними кластерів за допомогою Т-критерію Ст'юдента:

Відмінностей за віком та статтю між представниками трьох кластерів не виявлено, проте наявна тенденція до зниження віку досліджуваних у кластері "схильність до Інтернет-залежності на базі дифузної ідентичності".

Тобто, можна стверджувати що стать респондентів не впливає на ймовірність розвитку симптомів Інтернет-залежності, в той час як із зниженням віку досліджуваних інтегрованість особистісної ідентичності зменшується, а ймовірність симптомів Інтернет-

залежності посилюється, можна говорити лише про тенденцію із низьким статистичним рівнем достовірності.

Виявлено статистично-значимі відмінності за поведінковими, когнітивними та афективними *симптомами Інтернет-залежності*.

Таблиця 4

Відмінності між кластерами за проявами Інтернет-залежності

	1	2	t-value	p	1	3	t-value	p	3	2	t-value	p
Інтернет-залежність	36,63	28,40	13,25	0,00	36,63	47,50	-11,44	0,00	47,50	28,40	20,28	0,00
Соціальний комфорт	33,63	21,20	18,11	0,00	33,63	49,16	-13,90	0,00	49,16	21,20	27,02	0,00
Депресії/самотності	19,04	11,32	18,13	0,00	19,04	26,18	-12,83	0,00	26,18	11,32	27,54	0,00
Знижений самоконтроль	28,01	18,07	18,65	0,00	28,01	39,17	-14,00	0,00	39,17	18,07	28,97	0,00
Відволікання	29,43	18,48	17,86	0,00	29,43	37,31	-9,38	0,00	37,31	18,48	24,58	0,00
PIU	110,10	69,06	32,99	0,00	110,10	151,83	-21,68	0,00	151,83	69,06	41,30	0,00

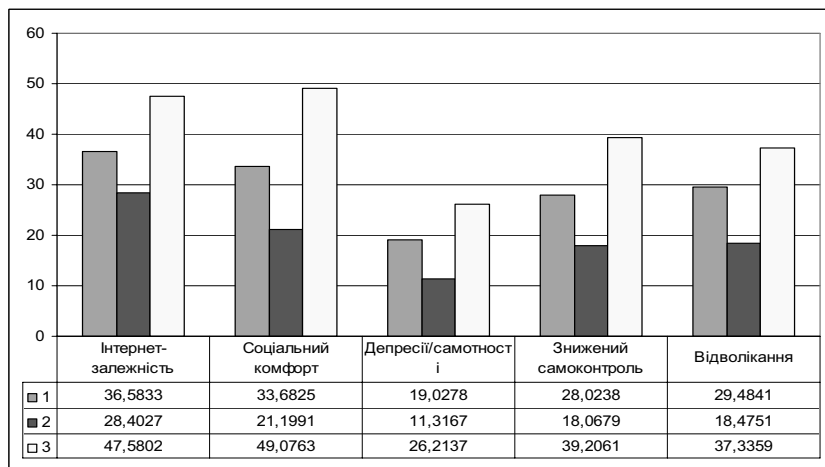

Рис. 1. Вираженість Інтернет-залежності та настановлень щодо Інтернету у виділених кластерах

Тобто, результати порівняльного аналізу підтверджують відмінність у рівні Інтернет-залежності між представниками трьох кластерів на високому рівні значимості. Представникам третього кластера притаманний найвищий рівень поведінкових симптомів Інтернет-залежності, вони схильні використовувати Інтернет з метою відволікання від інтрапсихічних і зовнішніх конфліктів, переживати самотність і депресію поза Інтернетом, та соціальний комфорт в

Мережі також, вони в меншій мірі можуть контролювати власну Інтернет-активність.

За критеріями особистісної ідентичності виявлені відмінності за *когнітивною складовою*:

Таблиця 5

Відмінності між кластерами за когнітивною складовою особистісної ідентичності

	1	2	t-value	p	1	3	t-value	p	3	2	t-value	p
Ясність Я-концепції	39,08	44,48	-6,80	0,00	39,08	33,67	5,88	0,00	33,67	44,48	-11,68	0,00
Розуміння себе	2,90	3,25	-2,74	0,01	2,90	2,36	3,68	0,00	2,36	3,25	-5,56	0,00

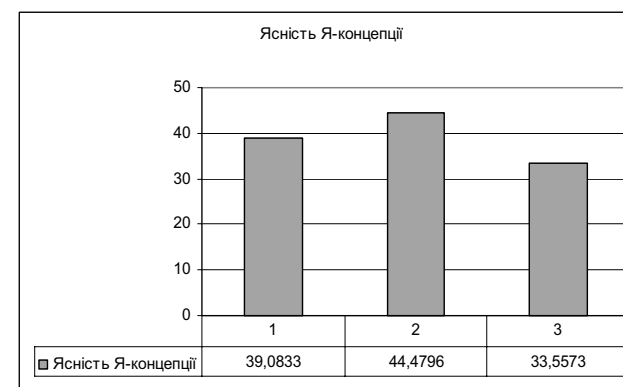
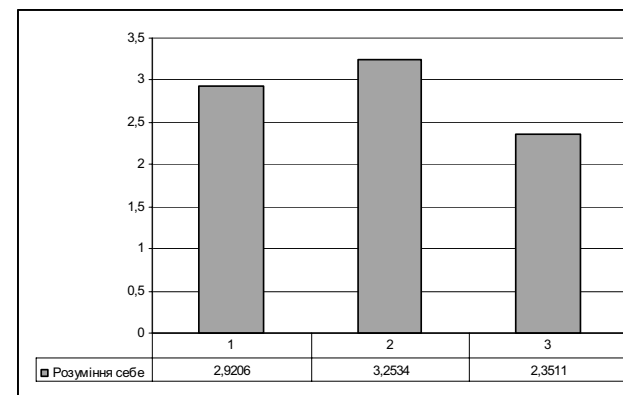

Рис. 2. Особливості когнітивного компонента особистісної ідентичності у виділених кластерах

Отже, статистично підтверджена тенденція до інтеграції Я-концепції та підвищення саморозуміння від найнижчого рівня у кластері “*схильність до Інтернет-залежності на базі дифузної ідентичності*” до найвищого у кластері “*несхильність до Інтернет-залежності на базі інтегрованої ідентичності*”. Найнижчим рівнем ясності Я-концепції характеризуються особи у кластері “*схильність до Інтернет-залежності на базі дифузної ідентичності*”. Їх система уявлень про себе найменш чітка та інтегрована, недостатнє розуміння того, що відбувається у їх власному внутрішньому світі, суттєва різниця між власним Я-образом і сприйняттям іншими людьми

Таблиця 6

Відмінності між кластерами за часовим критерієм особистісної ідентичності

	1	2	t-value	p	1	3	t-value	p	3	2	t-value	p
Орієнтація в часі	6,17	6,71	-3,32	0,00	6,17	4,93	6,56	0,00	4,93	6,71	-9,24	0,00

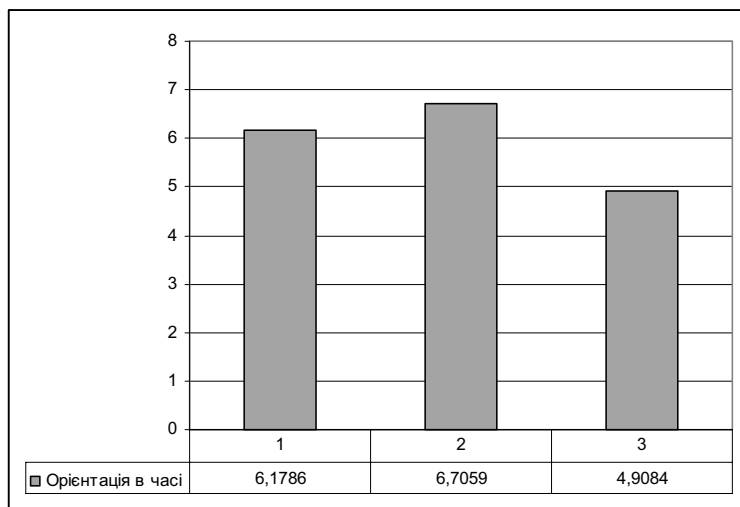

Рис. 3. Особливості часового компонента особистісної ідентичності у виділених кластерах

Отже, найнижчий рівень інтегрованості особистісної ідентичності в часі притаманний третьому кластеру “*схильність до Інтернет-залежності на базі дифузної ідентичності*”. Такі особи найменшою мірою схильні переживати цілісність власного Я у часовому континуумі минулого, теперішнього та майбутнього.

Таблиця 7

Відмінності між кластерами за афективним критерієм особистісної ідентичності

	1	2	t-value	p	1	3	t-value	p	3	2	t-value	p
Впевненість у собі	5,49	6,00	-3,29	0,00	5,49	3,73	9,20	0,00	3,73	6,00	-12,23	0,00
Схвалення себе	5,21	5,40	-1,47	0,14	5,21	4,11	6,52	0,00	4,11	5,40	-7,98	0,00
Керування своїм життям	3,94	4,40	-3,99	0,00	3,94	3,52	3,12	0,00	3,52	4,40	-6,59	0,00
Інтерес до себе	5,56	5,82	-2,17	0,03	5,56	4,43	6,83	0,00	4,43	5,82	-8,37	0,00
Звинувачення себе	4,28	4,11	1,14	0,25	4,28	4,51	-1,38	0,17	4,51	4,11	2,40	0,02
Внутрішня конфліктність	6,06	4,39	4,87	0,00	6,06	8,90	-6,97	0,00	8,90	4,39	11,45	0,00
САМОПОВАГА	8,69	10,02	-5,04	0,00	8,69	6,28	7,75	0,00	6,28	10,02	-12,07	0,00
АУТОСИМПАТІЯ	9,16	9,43	-0,95	0,34	9,16	7,11	5,93	0,00	7,11	9,43	-6,86	0,00
САМОІНТЕРЕС	6,37	6,38	-0,09	0,93	6,37	5,36	6,20	0,00	5,36	6,38	-6,15	0,00
ЗАГАЛЬНА САМООЦІНКА	17,33	18,65	-3,57	0,00	17,33	12,98	9,16	0,00	12,98	18,65	-12,03	0,00

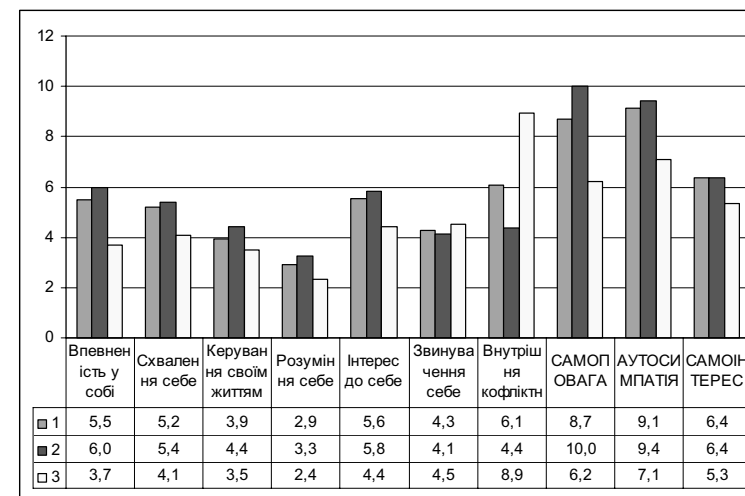

Рис. 4. Особливості афективного компонента особистісної ідентичності у виділених кластерах

Виявлено відмінності за усіма складовими афективного критерію особистісної ідентичності між другим та третім кластером. Тобто, особам, що ввійшли у кластер “*схильність до Інтернет-залежності на базі дифузної ідентичності*” найменш мірі притаманна впевненість у власних силах, самоповага, аутосимпатія та само-

інтерес; та у найбільшій мірі – переживання внутрішньої конфліктності та схильність до самозвинувачення.

Таблиця 8

Відмінності між кластерами за міжособистісним критерієм особистісної ідентичності

	1	2	t-value	p	1	3	t-value	p	3	2	t-value	p
Уявлення про сприйняття себе іншими	6,24	6,34	-0,83	0,41	6,24	5,48	4,65	0,00	5,48	6,34	-5,11	0,00
ОЧІКУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ІНШИХ	9,90	10,38	-2,84	0,00	9,90	8,41	6,63	0,00	8,41	10,38	-8,32	0,00
Раціональний канал емпатії	3,33	3,19	1,14	0,25	3,33	3,05	2,04	0,04	3,05	3,19	-1,03	0,30
Емоційний канал емпатії	3,40	3,13	1,88	0,06	3,40	3,10	1,80	0,07	3,10	3,13	-0,17	0,87
Інтуїтивний канал емпатії	2,98	2,86	0,75	0,45	2,98	2,98	0,04	0,97	2,98	2,86	0,61	0,54
Установки, що сприяють емпатії	3,13	2,96	1,46	0,14	3,13	2,67	3,55	0,00	2,67	2,96	-2,26	0,02
Проникаюча здатність до емпатії	2,75	2,93	-1,50	0,13	2,75	2,48	2,01	0,04	2,48	2,93	-3,16	0,00
Ідентифікація в емпатії	3,12	2,85	1,91	0,06	3,12	2,84	1,73	0,08	2,84	2,85	-0,06	0,95
Рівень емпатії	18,71	17,93	1,69	0,09	18,71	17,11	2,99	0,00	17,11	17,93	-1,54	0,12

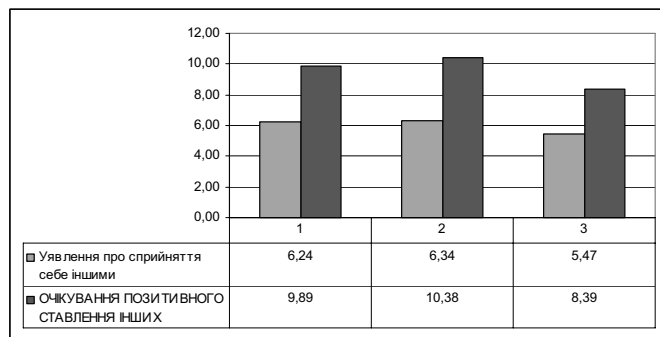

Рис. 5. Особливості міжособистісного компонента особистісної ідентичності у виділених кластерах

Отже, в найбільшій мірі схильні очікувати позитивного ставлення у міжособистісних стосунках представники другого кластера – “несхильність до Інтернет-залежності на базі інтегрованої ідентичності”, відповідно, найнижчий рівень позитивних очікувань у третього кластера “схильність до Інтернет-залежності на базі дифузної ідентичності”, вони не почувають достатньої впевненості у тому, що здатні викликати в інших симпатію, позитивне ставлення, що може породжувати труднощі у спілкуванні, певну настороженість у взаєминах з іншими людьми.

Щодо рівня емпатії, тут виявлена цікава закономірність – найнижчий рівень за усіма каналами емпатії, окрім інтуїтивного, виявлений у представників кластера “схильність до Інтернет-залежності на базі дифузної ідентичності”. Проте, найвищі показники за рівнем емпатії, окрім проникаючої здатності до емпатії, притаманні першому кластеру, який характеризується середніми показниками за Інтернет-залежністю та інтегрованістю ідентичності.

Таблиця 9

Відмінності між кластерами за ціннісним та діяльним критеріями особистісної ідентичності

	1	2	t-value	p	1	3	t-value	p	3	2	t-value	p
Цілі в житті	29,91	31,45	-2,70	0,01	29,91	22,51	10,57	0,00	22,51	31,45	-12,41	0,00
Процес життя	28,19	29,40	-2,72	0,01	28,19	22,62	9,93	0,00	22,62	29,40	-12,02	0,00
Результат життя	24,22	25,96	-4,08	0,00	24,22	18,69	10,13	0,00	18,69	25,96	-12,85	0,00
Локус контролю –Я	19,85	21,36	-4,28	0,00	19,85	15,14	10,75	0,00	15,14	21,36	-14,04	0,00
Локус контролю – життя	29,20	30,08	-2,14	0,03	29,20	25,40	7,74	0,00	25,40	30,08	-8,87	0,00
Осмисленість життя	131,37	138,25	-3,91	0,00	131,37	104,36	12,17	0,00	104,36	138,25	-14,44	0,00

Виявлено суттєве зниження рівня осмисленості життя у кластері “схильність до Інтернет-залежності на базі дифузної ідентичності”. Їм найбільше, порівняно з іншими кластерами, притаманно жити сьогоднішнім або вчорашнім днем, не задумуючись про майбутнє та не визначившись із цілями у житті. Причому, вони схильні відчувати незадоволеність своїм теперішнім, не вірять, що в змозі контролювати події власного життя, вважаючи, що події в житті є випадковими.

Отже, результати даного дослідження показали, що особистісній ідентичності користувачів Інтернету, котрі схильні до Інтернет-залежності, найбільше притаманні ознаки сплутаності,

неінтегрованості. Також, можна стверджувати, що саме дифузність особистісної ідентичності виступає, у даному випадку, одним із чинників схильності до Інтернет-залежності.

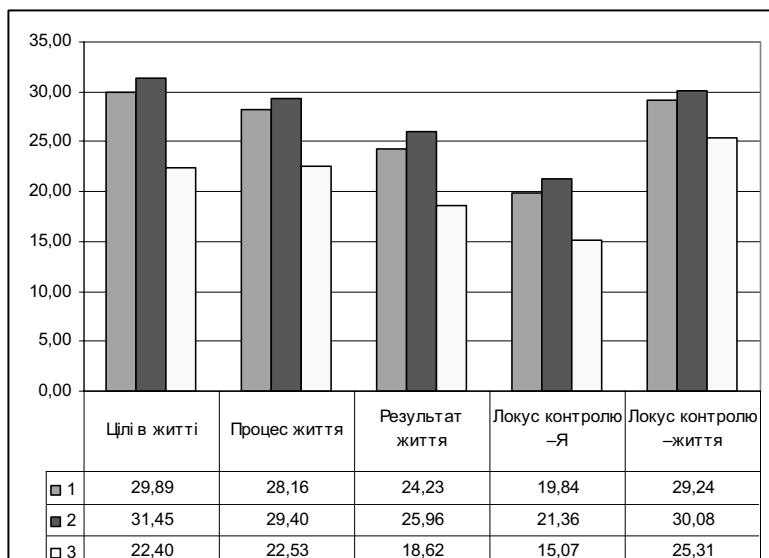

Рис. 6. Особливості діяльнісного та ціннісного компонентів особистісної ідентичності у виділених кластерах

Список використаних джерел

1. Андреев А.С., Анцыборов А.В. Интернет-адикция как форма зависимого поведения [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.narcom.ru/cabinet/online.html>
2. Бутова В.А. Социально-психологические аспекты Интернет-зависимости [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://user.lvs.ru/vita>
3. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис; Пер. с англ./ Общ. ред. и предисл. А. В. Толстых. – М.: Издательская группа “Прогресс”, 1996. – 344 с.
4. Davis, R.A. Internet Addiction: Is it real? [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.victoriapoint.com/Addiction%20or%20not.htm>
5. Goldberg I. Internet Addictive Disorder [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.psycom.net/iadcriteria.html>
6. Greenfield D. N. Virtual Addiction: Sometimes New Technology Can Create New Problems [Електронний ресурс] // Режим

доступу: www.virtual-addiction.com/pdf/nature_internet_addiction.pdf

7. Griffiths M. Internet addiction: does it really exist? // Gackenbach G. (ed.). Psychology and the Internet: Intrapersonal, interpersonal, and transpersonal implications. San Diego, CA: Academic Press, pp. 61-75.
8. Grohol J. Unprofessional practices: On Internet addiction disorder [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://psychcentral.com/new2.htm>
9. Orzack M.H. Computer Addiction Services [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.computeraddiction.com/>
10. Young K.S. Internet Addiction: Symptoms, Evaluation, And Treatment [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.netaddiction.com/articles/symptoms.htm>
11. Young K.S. What Makes the Internet Addictive: Potential Explanations for Pathological Internet Use [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.netaddiction.com/articles/habitforming.htm>
12. Young K.S., Rodgers R. C. [Електронний ресурс] // Режим доступу: Internet Addiction: Personality Traits Associated with Its Development http://www.netaddiction.com/articles/personality_correlates.htm

In the article proanalizirovaniy rezultaty empiricheskogo issledovaniya osobennostey i lichnostnoi identichnosti polzovatelyei Interneta i vyyavlena spetsifika lichnostnoi identichnosti kak faktora predraspolozhennosti k Internet-zavisimosti. Takzhe privedeny harakteristiki kognitivnogo, affektivnogo, chasovogo, mezhdru lichnostnogo, dyeyatel'nostnogo i tsennostnogo aspekta lichnostnoi identichnosti sklonnykh k Internet-zavisimosti chelovek.

Keywords: Internet-zavisimoste, lichnostnaya identichnoste, diffuziya identichnosti.

Отримано: 21.02.2010